

SUOMI ON LUKUTAIDOSSA
TOISEKSI PARAS OECD-MAA,
VAIKKA SUOMALAISNUORTEN
LUKUTAITO ONKIN HIEMAN
HEIKENTYNYT VUODEN 2000
PISA-ARVIOINNISTA.

MYÖS MATEMATIIKAN
JA LUONNONTIETEIDEN
OSAAMINEN ON EDELLEEN
KORKEATASOISTA.

MITÄ PISASSA ARVIOIDAAN JA MITEN?

PISA 2009 on neljäs tutkimus vuosituhannen vaihteessa käynnistyneessä OECD:n PISA-tutkimusohjelmassa, joka vuodesta 2000 lähtien on kolmen vuoden välein arviointituloslukutaitoa sekä matematiikan ja luonnontieteiden osaamisesta. Arvioinnin pääalue vaihtuu joka kierroksella: sekä vuonna 2000 että vuonna 2009 se on ollut lukutaito. Pääalueen arviointi on kattava, kun taas sivualueiden osalta seurataan lähinnä oppimistulosten yleistä kehitystä. Nyt voidaan ensimmäistä kertaa arvioida luotettavasti lukutaidon kehitystä noin vuosikymmenen aikaperspektiivillä. Lukutaidon tehtävistä merkittävä osa on samoja kuin vuoden 2000 PISAssa, mikä sallii kehitystrendien tarkastelun myös lukutaidon eri osa-alueilla.

Lukutaidon arvioinnissa korostuu PISAlle ominaisena tapana taidon soveltaminen arkielämän lukemistilanteissa. Lukutaito onkin PISAssa määritelty kirjoitettujen tekstien ymmärtämisenä, käyttönä ja arviointina sekä niiden lukemiseen sitoutumisena lukijan omien tavoitteiden saavuttamiseksi, tietojen ja valmiuksien kehittämiseksi sekä yhteiskuntaelämään osallistumiseksi. Jotta PISAn lukutaitokoe vastaisi määritelmää mahdollisimman kattavasti, on kokee-

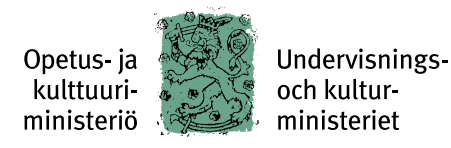
seen pyritty valitsemaan mahdollisimman monipuolinen valikoima autenttisia tekstejä ja tehtäviä, joita lukija kohtaa oikeastikin arkielämässään. Lukutaidon arvioinnissa jokainen lukutaitokokeen tehtävä mittaa jotain lukemisen osa-alueita, jotka ovat tiedonhaku, luetun ymmärtäminen ja tulkinta sekä luetun pohdinta ja arviointi. Lukutaidon arviointituloksia raportoidaan sekä lukutaidon kokonaistuloksena että kolmella eri lukutaidon osa-alueella.

PISA 2009 -tutkimuksen kohdejoukon muodostavat lähtökohtaisesti mittausvuonna 15 vuotta täyttävät nuoret (helmikuun 1993 ja tammikuun 1994 välisenä aikana syntyneet). Aineisto hankittiin yhdenmukaisia koejärjestelyjä noudattaen 203 koulusta, joista 6 415 oppilasta valittiin satunnaisesti tutkimukseen. Koulut ja oppilaat otosti riippumaton kansainvälinen tilastolaitos. Otoksen oppilaista 91 prosenttia osallistui PISA-kokeeseen. Otokseen valittiin kaikki ruotsinkieliset koulut, jolloin ruotsinkielisistä oppilaista saatiin riittävän suuri otos luotettavien vertailujen tekemiseen. Kokonaistarkasteluissa tämä otosten erilaisuus on huomioitu antamalla suomen- ja ruotsinkielisille kouluille niiden todellista osuutta vastaavat painokertoimet.

LISÄTIETOJA PISA 2009 -ARVIOINNISTA

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ
Johtaja Eeva-Riitta Pirhonen, puh. 09 160 77268
Opetusneuvos Jari Rajanen, puh. 09 160 77436
Erikoissuunnittelija Tommi Karjalainen, puh. 09 160 77352
www.minedu.fi

KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS (JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO)
Professori Jouni Välijärvi, PISAn kansallinen koordinaattori,
puh. 050 567 7210, pisafin@jyu.fi
Erikoistutkija Sari Sulkunen, PISAn lukutaidon arviointi,
puh. 040 762 9559, pisafin@jyu.fi

OSAAMINEN

SUOMALAISNUORTEN
OSAAMINEN JÄLLEEN
OECD-MAIDEN HUIPPUTASOA

NUORTEN LUKUTAITO SUOMESSA ON OECD-MAIDEN PARHAIMMISTOA

Suomalaisnuorten lukutaito on edelleen PISA-arvioinnissa OECD-maiden huipputasoa (kuvio 1). Lukutaidon kansallinen keskiarvomme oli kaikkien 65 osallistujan joukossa kolmanneksi paras OECD:n ulkopuolisen Shanghain ja Korean jälkeen. Ero toisena olevaan Koreaan ja neljäntenä olevaan Hongkongiin on kuitenkin olemattoman pieni. Suomea lukuun ottamatta kaikki lukutaidon huippumaat ja -alueet tulevat Aasiasta tai ovat englanninkielisiä OECD-maita. Muissa Pohjoismaissa nuorten lukutaito jää selvästi alhaisemmalle tasolle, ja myös Euroopassa suomalaisnuorten tulokset ovat omaa luokkaansa. Lukutaidon kansallisia keskiarvoja tarkasteltaessa toiseksi paras Euroopan maa on kymmenenneksi parhaan keskiarvon saavuttanut Alankomaat.

Suomessa lukutaito on edelleen myös suhteellisen tasa-arvoista, sillä oppilaiden suoritus-ten vaihtelu oli vähäisempää kuin OECD-maissa keskimäärin. Tosin Shanghaissa, Koreassa ja Hongkongissa suoritus-ten vaihtelua oli vielä vähemmän. Lukutaidon neljä kärkimaata ja -aluetta kaikki osoittavatkin, että sekä korkeatasoinen että tasa-arvoinen lukutaito on saavutettavissa – ja vieläpä hyvin erilaisilla kielialueilla ja erilaisten koulukulttuurien piirissä.

MYÖS MATEMATIIKAN JA LUONNONTIETEIDEN OSAAMINEN SUOMESSA ON OECD-MAIDEN KÄRKITASOA

Suomalaisen 15-vuotiaiden nuorten matematiikan osaaminen on edelleen OECD-maiden parhaimmista. Suomen tulos (541 pistettä) oli Korean (546 pistettä) jälkeen toiseksi paras

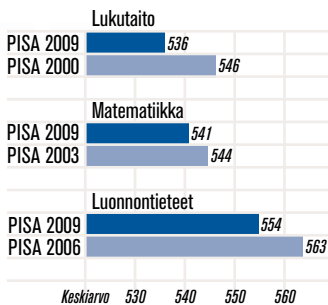
OECD-maiden joukossa, ja ero Koreaan oli hyvin pieni. Suomen keskiarvo oli kaikkiaan kaudenneksi paras Shanghain, Singaporen, Hongkongin, Korean ja Taiwanin jälkeen. Muissa Pohjoismaissa matematiikan kansallinen keskiarvo oli selvästi Suomen keskiarvoa alhaisempi. Suomalaisten 15-vuotiaiden luonnontieteiden osaaminen on puolestaan selvästi OECD-maiden parasta. Suomi sijoittui tuloksellaan (554 pistettä) toiselle sijalle Shanghain (575) jälkeen. Hongkong oli kolmas, mutta ero Suomeen oli hyvin pieni. Singapore (542) oli neljänneksi paras luonnontieteiden osaamisessa.

NUORTEN LUKUTAITO SUOMESSA HIEMAN HEIKENTYNYT

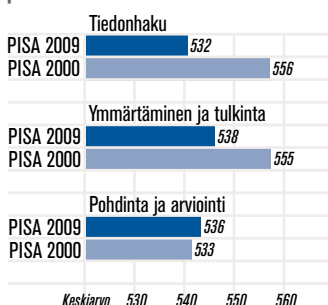
Lukutaidon kansallinen keskiarvo on Suomessa laskenut vuoden 2000 arvioinnista 10 pistettä (kuvio 2). Lukutaitopistemäärän lasku on vähäinen, mutta muutoksen suunta on huolestuttava. Suomalaisnuorten matematiikan osaaminen sen sijaan on pysynyt samalla tasolla kuin vuoden 2003 arvioinnissa. Luonnontieteiden osaaminen on hieman heikentynyt vuoteen 2006 verrattuna.

Vuoden 2000 arviointiin verrattuna suoritus- tasoltaan heikkojen lukijoiden määrä on hieman lisääntynyt ja samaan aikaan erinomaisten lukijoiden määrä on vähentynyt. Heikkojen lukijoiden osalta muutos on vähäinen, sillä heidän osuutensa on kasvanut 7 prosentista 8 prosenttiin. Sen sijaan erinomaisten lukijoiden osalta muutos on selvempi: näiden lukijoiden osuus on laskenut 18 prosentista 15 prosenttiin. Toki erinomaisia lukijoita oli Suomessa edelleen selvästi enemmän kuin OECD-maissa keskimäärin.

2 | Lukutaidon, matematiikan ja luonnontieteiden osaamisen keskiarvot Suomessa

3 | Lukutaidon eri osa-alueiden pistemäärien keskiarvot

Myös OECD-maiden lukutaidon keskiarvo on laskenut: vuoden 2000 lukutaidon arvioinnissa se oli 500 pistettä, kun se nyt vuoden 2009 arvioinnissa oli 493 pistettä. Naapurimaassamme Ruotsissa lukutaidon keskiarvo laski selvästi, peräti 19 pistettä.

Lukutaidon eri osa-alueista suomalaisnuorten lukutaito on heikentynyt selvästi tiedonhaun sekä luetun ymmärtämisen ja tulkinnan osa-alueilla (kuvio 3). Tiedonhaussa lukutaidon keskiarvo on vuodesta 2000 laskenut 24 pistettä ja luetun ymmärtämisessä ja tulkinnassa 17 pistettä. Sen sijaan luetun pohdinnan ja arvioinnin osa-alueella suomalaisnuorten suoritustaso on pysynyt lähes samana. Tiedonhaun osa-alueella selkein muutos vuoden 2000 arviointituloksiin verrattuna on heikkojen lukijoiden määrän lisääntyminen 8 prosentista 12 prosenttiin mutta myös erinomaisten lukijoiden osuuden vähentyminen 26 prosentista 17 prosenttiin.

TYTÖILLÄ HUIJAA ETUMATKA LUKUTAIDOSSA

Vuoden 2009 PISA-arvioinnissa kaikissa maissa tytöt lukivat poikia paremmin. Suomessa ero tyttöjen hyväksi oli OECD-maiden suurin, peräti 55 pistettä. Tyttöjen lukutaidon keskiarvo oli 563 pistettä ja poikien 508 pistettä. Piste-ero vastaa noin puoleltoista kouluvuoden edistystä, joten suomalaistyöt saavat lukutaidon tasostaan poikiin verrattuna huomattavan etumatkan opin- toihiin ja työelämään. OECD-maissa ero tyttöjen hyväksi oli keskimäärin 39 pistettä.

Tyttöjen hyvä lukutaito korostuu tyttöjen ja poikien jakautumisessa taidoiltaan heikkoihin ja erinomaisiin lukijoihin. Heikoissa lukijoissa

oli selvästi enemmän poikia kuin tyttöjä, ja vastaavasti erinomaisten lukijoiden joukossa tyttöjen osuus oli poikia suurempi. Suomalaistyöistä heikkoja lukijoita oli 3 prosenttia. Vastaava luku poikien osalta oli 13 prosenttia. Tämä ero tyttöjen ja poikien välillä oli suurin PISA 2009 -arviointiin osallistuneiden maiden joukossa. Suomessa ero tyttöjen ja poikien välillä oli myös erinomaisten lukijoiden osalta selkeä: tytöistä 21 prosenttia mutta pojista vain 9 prosenttia ylsi vähintään erinomaiseen lukutaitoon.

Lukemisen muissa huippumaissa tai -alueilla sukupuoliero tyttöjen hyväksi oli suurin Uudessa-Seelannissa (46 pistettä) sekä Shanghaissa (40 pistettä). Koreassa (35 pistettä), Hongkongissa (33 pistettä), Singaporessa (31 pistettä) ja Kanadassa (34 pistettä) ero tyttöjen hyväksi oli alle OECD-maiden keskiarvon.

OSAAMINEN RUOTSINKIELISISSÄ KOULUISSA SUOMENKIELISIA KOULUJA HEIKOMPAA

Suomen ruotsinkielisten koulujen oppilaiden lukutaito on selvästi heikompi kuin suomenkielisten koulujen oppilailla. Ruotsinkielisten koulujen oppilaiden lukutaidon keskiarvo oli 511 pistettä, kun se suomenkielisten koulujen oppilailla oli 538 pistettä. Tämä 27 pisteen ero vastaa yli puolen kouluvuoden edistystä. Myös matematiikan ja luonnontieteiden osaamisessa kieliryhmien välinen ero suomenkielisten koulujen oppilaiden hyväksi oli kohtuullisen suuri, matematiikassa ruotsinkielisten koulujen oppilaiden keskiarvo oli 527 pistettä ja luonnontieteissä 528 pistettä, kun taas vastaavat keskiarvot suomenkielisten koulujen oppilailla olivat 541 pistettä ja 556 pistettä. Kansainvälisessä ver-

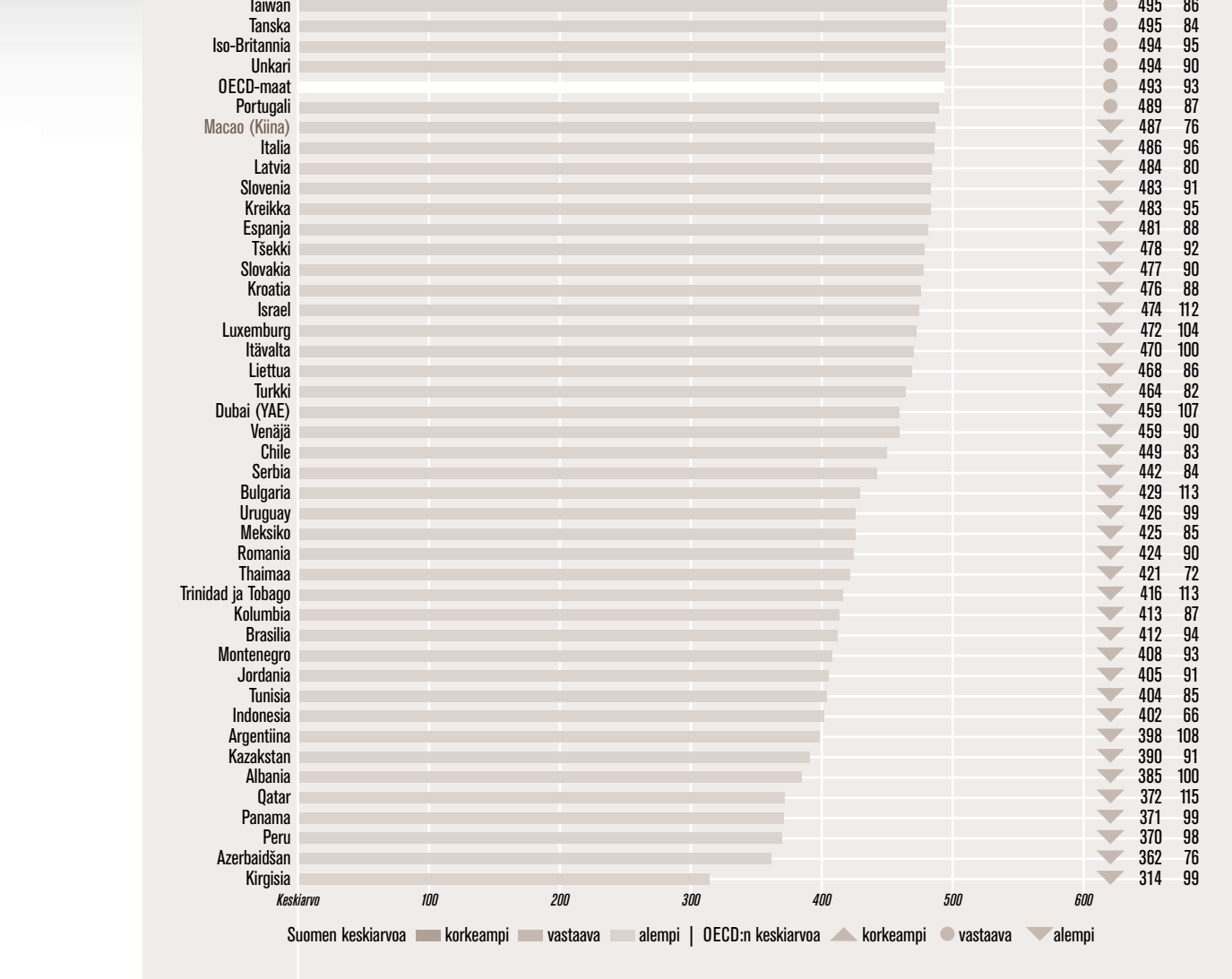
tailussa ruotsinkielistenkin koulujen oppilaiden lukutaitotulos on kuitenkin hyvä ja kiistatta parempi kuin muissa Pohjoismaissa.

KOULUJEN VÄLISET EROT EDELLEEN PIENIÄ

Suomalaisten koulujen väliset erot lukutaidossa ovat edelleen varsin pieniä. Koulujen välisen vaihtelun osuus Suomessa oli PISA 2009 -arvioinnissa vain 8 prosenttia kokonaisvaihtelusta. Tämä osuus oli kansainvälisessä vertailussa kaikkein pienin, vaikka koulujen väliset erot ovatkin hieman kasvaneet vuoden 2000 arvioinnista. Tuolloin koulujen osuus oppilaiden lukutaidon vaihtelusta oli 5 prosenttia.

KIIUNNOŠTUS JA STRATEGIOIDEN HALLINTA TÄRKEÄ LUKEMISESSÄ

Hyvän lukutaidon taustalla on useita tekijöitä, jotka muodostavat toisiinsa yhteydessä olevien tekijöiden verkoston. Hyvään lukutaitoon liittyvät Suomessa erityisesti sekä nuorten asenteet lukemista kohtaan että tarkoituksenmukaisten lukemisstrategioiden hallinta. Myös lukemisen monipuolisuus on huomattava lukutaidon tason selittäjä. Nämä kaikki tekijät selittävät Suomessa nuorten lukutaidon vaihtelusta enemmän kuin OECD-maissa keskimäärin. Sen sijaan oppilaan sosioekonominen tausta, joka liittyy kodin taloudelliseen, kulttuuriseen ja sosiaaliseen pääomaan, selitti nuorten lukutaidon vaihtelusta Suomessa vähemmän kuin OECD-maissa keskimäärin. Suomessakin oppilaan kotitauustalla on siis yhteys lukutaitoon, mutta se on heikompi kuin OECD-maissa.

KA = keskiarvo | KH = keskihajonta